

BO'LAJAK INGLIZ TILI O'QTUVCHILARNING OG'ZAKI NUTQ MALAKALARINI TAKOMILLASHTIRISHGA QO'YILADIGAN ZAMONAVIY TALABLAR

Mashrapova Sevara Xabibovna

Annotatsiya: Ushbu maqolada bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarining og'zaki nutq malakalarini shakllantirish va takomillashtirish masalalari yoritilgan. Xususan, zamonaviy ta'lim tizimida kommunikativ yondashuv, interaktiv metodlar, multimedaviy vositalardan foydalanish, hamda CEFR (Umumiy Yevropa tillarni o'rganish tizimi) mezonlari asosida og'zaki nutq ko'nikmalarini rivojlantirish zarurati asoslab beriladi. Shuningdek, og'zaki nutqning asosiy turlari — dialogik va monologik nutqni rivojlantirish bo'yicha samarali strategiyalar va metodik yondashuvlar tahlil qilinadi. Maqolada kelajakdagi ingliz tili o'qituvchilari uchun og'zaki muloqotda erkin va aniq fikr bildirish ko'nikmasi muhimligi ta'kidlanadi.

Kalit so'zlar: bo'lajak o'qituvchilar, ingliz tili, og'zaki nutq, kommunikativ kompetensiya, interaktiv metodlar, CEFR, til o'rganish, zamonaviy ta'lim

Bugungi globallashuv davrida ingliz tilini erkin va samarali muloqot vositasi sifatida qo'llay oladigan mutaxassislar tayyorlash dolzarb vazifalardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarining og'zaki nutq malakalarini shakllantirish va takomillashtirish ta'lim sifatining muhim ko'rsatkichlaridan biridir. Chunki og'zaki nutq — tilni amaliy tarzda qo'llash, fikrni aniq ifodalash va ta'lim jarayonida faol muloqot yuritishning asosiy shaklidir. Zamonaviy ta'lim jarayoni kommunikativ yondashuv, interaktiv metodlar, axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan samarali foydalanishni talab qiladi. Shuningdek, CEFR kabi xalqaro mezonlar asosida til ko'nikmalarini baholash va rivojlantirish bo'yicha yangi yondashuvlar joriy etilmoqda. Shu nuqtai nazardan, bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarining og'zaki nutq malakasini rivojlantirishga qo'yiladigan zamonaviy talablarni chuqur tahlil qilish va amaliy tavsiyalar ishlab chiqish dolzarb ahamiyatga ega.

XXI asrda ta'lim jarayoniga qo'yilayotgan talablar o'zgarib, ingliz tilini o'rgatish metodikasi ham sezilarli darajada takomillashmoqda. Bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarining og'zaki nutq malakalarini shakllantirish bu jarayonning markaziy jihatlaridan biri hisoblanadi. Chunki o'qituvchi dars jarayonida til vositasi orqali bilim beradi, o'quvchilarning fikrlarini yo'naltiradi va ular bilan samarali muloqot yuritadi.

Og'zaki nutq — bu real kommunikatsiya vaziyatida til vositalaridan to'g'ri va erkin foydalanish ko'nikmasidir. Bo'lajak ingliz tili o'qituvchisining so'zlashuv kompetensiyasi nafaqat grammatika va leksikani bilish bilan, balki intonatsiya,

talaffuz, nutq tezligi, kontekstga mos iboralar tanlash kabi jihatlar bilan ham belgilanadi. CEFR mezonlari asosida “Speaking” ko‘nikmasi B2 yoki C1 darajasida shakllanishi zarur.

Zamonaviy metodik talablar o‘qituvchidan quyidagi jihatlarni talab qiladi:

Kommunikativ yondashuv: Darslar suhbat, roliklar, muloqotli topshiriqlar asosida tashkil etilishi kerak.-

Interaktiv metodlar: Rol o‘yinlari, debatlar, munozaralar, guruhlarda ishlash orqali og‘zaki nutq faoliyati kuchaytiriladi.

Autentik materiallar: Real hayotdagi nutq namunalariga asoslangan audio-video matnlar orqali o‘quvchining talaffuz va tushunish ko‘nikmasi rivojlanadi.

Differensial yondashuv: Har bir talabgorning individual nutq darajasi hisobga olinib, mos metodikalar qo‘llaniladi.

Axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining rivojlanishi og‘zaki nutqni rivojlantirish uchun keng imkoniyatlar yaratmoqda. Zoom, Google Meet, Duolingo, BBC Learning English kabi platformalar yordamida talabalar real nutq muhitida muloqot qilishni mashq qilishlari mumkin. Bundan tashqari, “flipped classroom” (teskari sinf) texnologiyasi yordamida talabalar darsdan oldin mustaqil tarzda nutq namunalarini tinglab, darsda faqat muloqotga e‘tibor qaratadi.

Amaliyotda og‘zaki nutq malakalarining rivojlanishiga bir qancha to‘siqlar mavjud: talabalar nutq qilishdan tortinishadi, xatolardan qo‘rqishadi, passiv lug‘at boyligi yetarli emas. Bu muammoni yechish uchun dars jarayonida erkin muhit yaratish, ijobiy rag‘batlantirish, mustahkam til bazasini shakllantirish zarur.

Bo‘ljak ingliz tili o‘qituvchilarining og‘zaki nutq ko‘nikmalarini rivojlantirish uchun quyidagi strategiyalar samarali hisoblanadi:

Dialogik va monologik nutqni uyg‘un rivojlantirish: Dars jarayonida talabalar o‘z fikrlarini erkin bayon qilishga o‘rgatilishi lozim. Bunda “pair work” va “group work” mashqlari samarali natija beradi.

Kontekstual o‘rganish: Nutq faqat grammatika yoki so‘z yodlash orqali emas, balki real hayotiy vaziyatlarga asoslangan mashqlar orqali shakllantiriladi. Masalan, do‘konda xarid qilish, mehmon kutish yoki sayohat qilish mavzulari asosida muloqot mashqlari tuzish.

Refleksiya asosida o‘rganish: Talabalar har bir mashg‘ulotdan so‘ng o‘z nutqiy faoliyatini tahlil qilishi, qanday xatolarga yo‘l qo‘yganini tushunib yetishi va o‘z ustida ishlashi uchun turtki bo‘ladi.

Til muhitini yaratish: O‘quv muassasasida ingliz tilida so‘zlashadigan muhitni shakllantirish – masalan, ingliz tili klublari, “Speaking Corner”, teatr sahnalashtirish mashg‘ulotlari – talabalar faoliyatini kuchaytiradi.

Formativ baholashdan foydalanish: Og‘zaki nutqni baholashda faqat yakuniy natijani emas, balki jarayonni tahlil qilish orqali talabani rivojlantirish muhim. O‘qituvchi izchil “feedback” (fikir-mulohaza) berishi kerak.

Til o'rganish portfoliolarini yuritish: Har bir talaba o'z nutqiy o'sishini qayd etadigan shaxsiy portfolioni shakllantirishi, u orqali o'zidagi ijobiy siljishlarni ko'rib borishi mumkin.

Motivatsiyani oshirish: Talabalarda nutq faoliyatiga nisbatan ishtiyoq uyg'otish uchun musobaqalar, viktorinalar, ingliz tilida so'zlashuvchi mehmonlar bilan uchrashuvlar o'tkazish maqsadga muvofiq.

CEFR (Common European Framework of Reference for Languages) tizimi ingliz tilidagi og'zaki ko'nikmalarni rivojlantirishda xalqaro standart sifatida qabul qilingan. Ushbu tizim quyidagi jihatlarni belgilaydi:

- B1 darajasi: Oddiy holatlarda muloqot yurita olish.
- B2 darajasi: Aniq, batafsil tushuncha bildirish va dalillar keltirish.
- C1 darajasi: Muloqotda erkinlik, murakkab mavzularni muhokama qilish.

Bo'lajak o'qituvchilarning og'zaki nutqi kamida B2 darajasida bo'lishi kerak. Ular o'z darslarida ham CEFR mezonlariga asoslangan topshiriqlarni ishlab chiqishga o'rgatiladi.

Xulosa

Bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarining og'zaki nutq malakalarini shakllantirish va takomillashtirish zamonaviy til o'qitish metodikalarining markazida turadi. Og'zaki nutq — bu faqatgina grammatik bilim emas, balki erkin fikr bildirish, muloqot qilish, o'z fikrini aniq va ravon ifoda eta olish ko'nikmasidir. Bugungi kunda kommunikativ yondashuv, interaktiv metodlar, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari va CEFR kabi xalqaro standartlarga asoslangan yondashuvlar bo'lajak o'qituvchilarning nutqiy salohiyatini rivojlantirishda muhim omil bo'lib xizmat qilmoqda.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, og'zaki nutq malakalarining rivojlanishida shaxsiy motivatsiya, erkin til muhitining mavjudligi, zamonaviy texnologiyalardan foydalanish va muntazam mashq qilish muhim ahamiyatga ega. Shuningdek, dars jarayonida talabalarni faol muloqotga jalb etish, ularning og'zaki ifoda qilishdagi xatolarini konstruktiv baholash va ularni rag'batlantirish o'qituvchi zimmasidagi asosiy vazifalardan biridir.

Shu bois, til o'qituvchi bo'lishni tanlagan talabalar uchun og'zaki nutq ko'nikmalarini tizimli, bosqichma-bosqich va metodik yondashuv asosida rivojlantirish zamonaviy ta'limda ustuvor yo'nalishlardan biri sifatida qaralishi lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Khakimjonovna, B. P., Ikramovna, I. D., & Abdugafurovich, R. B. Coherent Speech and Its Types.
2. Khakimjonovna, B. P. COHERENT SPEECH AND ITS PECULARITIES. In The III International Scientific and Practical Conference «Scientific opinions on modern

- methods of solving problems», October 02-04, 2023, Prague, Czech Republic. 281 p. (p. 181).
3. Botirova, P. K. (2021). THE DEVELOPMENT OF COHERENT SPEECH STUDENTS OF TECHNICAL INSTITUTIONS IN ENGLISH LESSON. In ТЕХНИЧЕСКИЕ НАУКИ: ПРОБЛЕМЫ И РЕШЕНИЯ (pp. 101-105).
4. Khakimjonovna, B. P. (2023). Problems of using approach and methods in teaching english in non-philology education. Строительство и образование, 2(4), 44-49.
5. Khakimjonovna, B. P. (2023). The importance of innovative and information technologies in teaching foreign languages. Строительство и образование, 2(4), 53-58.
6. Khakimjonovna, B. P., Ogli, U. I. I., & Ogli, V. O. N. (2023). Using Kahoot Technology in Teaching English. Строительство и образование, 4(5-6), 157-163.
7. Ботирова, П. Х. (2023). Подход к описанию связной речи. Строительство и образование, 3(5), 49-61